

Sintaktičke funkcije instrumentala s prijedlogom s/sa

Fras, Ivan

Undergraduate thesis / Završni rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:186:330185>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-25**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

**SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET**

Ivan Fras

**Sintaktičke funkcije instrumentala
s prijedlogom s/sa**

(ZAVRŠNI RAD)

Rijeka, 2021.

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET
Odsjek za kroatistiku

Ivan Fras

Matični broj: 0130285470

Sintaktičke funkcije instrumentala s prijedlogom s/sa

ZAVRŠNI RAD

Preddiplomski studij: Hrvatski jezik i književnost

Mentorica: izv. prof. dr. sc. Anastazija Vlastelić

Rijeka, rujan 2021.

IZJAVA

Kojom izjavljujem da sam završni rad naslova *Sintaktičke funkcije instrumentala s prijedlogom s/sa* izradio/la samostalno pod mentorstvom izv. prof. dr. sc. Anastazije Vlastelić.

U radu sam primijenio/la metodologiju znanstvenoistraživačkoga rada i koristio/la literaturu koja je navedena na kraju završnoga rada. Tuđe spoznaje, stavove, zaključke, teorije i zakonitosti koje sam izravno ili parafrazirajući naveo/la u diplomskom radu na uobičajen način citirao/la sam i povezo/la s korištenim bibliografskim jedinicama.

Student/studentica

Potpis

Ivan Fras

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. METODOLOGIJA	2
3. INSTRUMENTAL U HRVATSKOM JEZIKU.....	4
3.1. INSTRUMENTAL U STARIJIM HRVATSKIM GRAMATIKAMA ...	4
3.2. INSTRUMENTAL U HRVATSKOM STANDARDNOM JEZIKU.....	7
4. PRIJEDLOŽNI INSTRUMENTAL.....	8
4.1. INSTRUMENTAL S PRIJEDLOGOM s/sa.....	8
4.1.1. Socijativno značenje	10
4.1.1.1. Socijativ/komitativ.....	12
4.1.2. Vremensko značenje	14
4.1.3. Značenje kakvoće (kvalitativni instrumental).....	15
4.1.4. Značenje sredstva.....	17
4.1.4.1. Sredstvo za obavljanje radnje	17
4.1.4.2. Instrumentaliziranje nesklonjivih riječi	18
4.1.5. Instrumental s prijedlogom s/sa kao dopuna.....	19
4.1.5.1. Dopuna glagolima.....	19
4.1.5.2. Dopuna nekim konstrukcijama.....	20
4.1.6. Značenje načina.....	22
5. ZAKLJUČAK.....	24
6. LITERATURA	25
7. SAŽETAK I KLJUČNE RIJEČI.....	28
8. NASLOV I KLJUČNE RIJEČI NA ENGLLESKOM JEZIKU.....	29

1. UVOD

Razgovorni je stil hrvatskoga standardnog jezika, ponajprije zbog svoje neposrednosti, manje pod utjecajem jezične norme, pa su promjene u odnosu na nju zamjetne i u morfosintaksi. Jedna je od čestih „pogrešaka“ korištenja konstrukcije instrumentala s prijedlogom *s/sa* u značenju sredstva umjesto besprijedložnog instrumentala (npr. *Putujem s autom. – Putujem autom.*). Može se pretpostaviti da velik broj značenja instrumentalnog oblika s prijedlogom *s* dovodi do učestalih pogrešaka u svakodnevnoj komunikaciji te se kao takav koristi i kada je normom propisano drugačije. Od početka povijesti hrvatskoga standardnog jezika i prve gramatike Bartola Kašića instrumental je upravo zbog višestruke sintaktičke funkcije bilo teško jednostavno definirati i objasniti pogotovo ako se u obzir uzme činjenica da je instrumental bio „nov padež“ u slavenskoj jezičnoj obitelji. Isto tako velik broj prijedloga koji mogu stajati uz instrumental proširuju njegovo značenje, a u ovome radu će se prikazati značenja instrumentala s prijedlogom *s/sa*.

Prilikom izrade ovoga rada korištena je suvremena literatura, ali i relevantna starija literatura važna za potpuno razumijevanje svih sintaktičkih funkcija instrumentala s prijedlogom *s/sa*. Instrumental dolazi od latinske riječi *instrumentum* što znači „sredstvo“ ili „oruđe“, pa se može zaključiti da je instrumental u pravilu padež koji označava sredstvo obavljanja kakve radnje. U ovome radu bit će prikazano da instrumental (samo) s prijedlogom *s/sa* može, osim funkcije sredstva, imati i funkciju društva, vremena, kakvoće te načina, ali može imati i funkciju dopune određenim glagolima ili sintaktičkim konstrukcijama pa i funkciju instrumentaliziranja nesklonjivih riječi. U radu će također biti prikazana kratka povijest instrumentala, odnosno predstaviti će se opisi u gramatikama relevantnim za njegov suvremen opis.

2. METODOLOGIJA

Tema je ovoga završnog rada prikaz instrumentala *s* prijedlogom *s* u hrvatskom standardnom jeziku. Nakon kratkog uvoda u prvom poglavlju i metodologije rada u drugom u trećem će se poglavlju ukratko iznijeti povijest instrumentala u hrvatskim gramatikama, dat će se prikaz njegova značenja u suvremenome hrvatskom jeziku, ali i u starijim hrvatskim književnim jezicima. Također će se prikazati koje su njegove službe u rečenici te će se uvesti u problematiku odnosa *s* prijedlogom *s* koja postoji i prije nego što je tiskana prva hrvatska gramatika 1604. godine. U sljedećem, četvrtom, poglavlju bit će iznijete osnovne informacije o prijedložnom instrumentalu – *s* kojim prijedlozima može stajati, koja su njihova značenja te će se detaljnije dati prikaz konstrukcije instrumentla *s* prijedlogom *s/sa*. Takva nam konstrukcija nudi nekoliko značenja – društva, vremena, kvalitativnosti, načina i sredstva, ali upravo značenje društva, ili socijativnosti, daje poveznicu i s ostalim značenjima takve instrumentalne konstrukcije zbog čega i dolazi do česte pogrešne uporabe instrumentala *s* prijedlogom *s*. Nadalje prijedlog *s* može doći i kao dopuna uz nekoliko glagola, ali i nekih konstrukcija, što ga čini jednim od najčešće upotrebljivanih prijedloga, pa ne čudi što ga govornici hrvatskoga jezika koriste i onda kada ga norma ne predviđa. Za temeljnu literaturu u izradi ovoga rada uzete su suvremene gramatike hrvatskoga jezika, ali i neki drugi relevantni izvori kao što su starije hrvatske gramatike, jezični savjetnici te znanstveni članci koji opisuju i pojašnjavaju instrumental i njegova značenja.

Cilj je ovoga rada prikazati odnos svakodnevne uporabe instrumentala *s* prijedlogom *s* i stručne literature. U radu će se dati prikaz iz literature na primjerima uzetim iz dnevnih novina „Večernji list“ od 13. do 22. studenoga 2019. godine te od 23. do 29. lipnja 2021. godine. Svi su primjeri preuzeti iz

istog korpusa kako bi se odmakli od ustaljenih primjera koji se godinama ponavljaju u različitoj literaturi.

U navedenim primjerima riječi ili sintagme koje su relevantne za našu temu bit će podebljane. Primjeri su navedeni bez ispravljanja slovopisnih, pravopisnih i gramatičkih grešaka.

3. INSTRUMENTAL U HRVATSKOM JEZIKU

3.1. INSTRUMENTAL U STARIJIM HRVATSKIM GRAMATIKAMA

Instrumental se kao padež spominje još u prvoj hrvatskoj gramatici „*Institutiones linguae illyricae*“ Bartola Kašića iz 1604. godine, koji, zapravo, prvi put uopće u neku slavensku gramatiku uvodi padeže instrumental¹ i lokativ². Instrumental tada još nije bilo jednostavno definirati, a sam Kašić daje mu nekoliko značenja: „Sedmi će u oba broja označavati ili pratnju, ili uzrok, ili način ili sredstvo.“³ Kompleksnost instrumentala vidi se već u prvim pokušajima opisa njegovih značenja – u svojoj gramatici Kašić nekoliko puta navodi različite oblike i značenja instrumentala: u opisu prve deklinacije za *sedmi padež* navodi samo nastavke, koji mogu biti -om ili -em u jednini (*Isussom* vel -em) te -imi ili -ima, a ponekad i -i u množini (*vitrimi* vel *vitrima* vel *vitri*). U trećoj napomeni navodi da se čestica *sa ili s'* stavlja pred *sedmi padež*, ali da može stajati i uz ablativ; u opisu druge deklinacije navodi da *sedmi padež* stoji s prijedlogom *sa ili s'*, a za treću deklinaciju govori da ima nastavak -yu (*sladostyu*) te da stoji s prijedlogom *sa ili s'*, ali da može i bez njega, pritom ne navodeći u kojim sve situacijama prijedlog nije nužno koristiti. Također treba napomenuti da na kraju druge knjige, u opisu svih prijedloga, uopće ne spominje prijedlog *s/sa*, odn. *sa ili s'*, a na kraju svojega djela Kašić daje trinaest pravila o

¹ Kašić ih u svojoj gramatici naziva *septimus casus (sedmi padež)* i *octavus casus (osmi padež)*.

² „Drugi atribut je padež, kojih je u Latina kod imena, participa i nekolicine zamjeničkih imenašest. Kod nas ih je pak u jednini skoro uvijek sedam, a u množini ih je poradi različitosti završetaka i značenja osam, što se događa navlastito kod imena bića. Kod Latina su nazivi padeža: nominativ ili uspravni padež, genitiv, dativ, akuzativ, vokativ i ablativ. Ovima ćemo mi dodati u jednini *sedmi padež*, a u množini uz *sedmi i osmi*.“ (Kašić 2005: 229)

„Prva hrvatska gramatika je u svakom slučaju bila i prva slavenska gramatika uopće koja je kodificirala padeže instrumental i lokativ.“ (Kašić : Pandžić 2005 : 122)

³ „Septimus in utroque numero erit concomitantiam vel causam vel modum vel instrumentum significans.“ (Kašić 1604: 22)

skladnji što nas dovodi do pravila IX., u kojem kaže: „Svaki glagol dopušta prijedlog s pripadajućim padežom“ te navodi primjer „*ljubim te sa sfim sarcem*“ (Kašić 2005: 523).

U prvim hrvatskim gramatikama na hrvatskom (ilirskom ili slovinskom) jeziku često su se imena padeža „pohrvaćivala“, tj. prevodila (npr. nominativ postaje imenovnik itd.), ali jedino je uz instrumental postavljena višeznačnost, odnosno jedino je prijevod tog padeža uključivao više značenja – najčešće društvenik (društvo) i orudelnik (oruđe). Zanimljiva je i činjenica da u nekim gramatikama kroz povijest hrvatskoga jezika, poput Kašićeve ili one Antuna Mažuranića (1866) instrumental može, a i ne mora stajati uz prijedloge⁴, dok u gramatici Šime Starčevića (1812), u kojoj navodi šest padeža ne razlikujući dativ i lokativ, instrumental isključivo stoji s prijedlogom *s* kako bi ga razlikovao od dativa *s* obzirom na to da u množini imaju jednak morfološki nastavak *-im*⁵. Iako Starčević ističe da *šesto padanje*⁶ uvijek stoji s prijedlogom *s*⁷, navodi da „ako li orudie, kojim se shtogod csini, ukazuje, pridstavak se izpushta: *ubio ga je kolcem, umlatishe ga sikirom...*“, ali ipak kaže da se „dobro veli jedno i drugo“ (Starčević 1812:84) dok u kasnijem poglavlju *o pridstavka*⁸, opisujući pojedine prijedloge, ističe kako prijedlog *s* ili *sa* *vavik potribuje 6. padanje kao pridstavak* te još navodi da ga se može pronaći i uz 2. padanje⁹. (Starčević 1812: 106) Vjekoslav Babukić pak u svojoj „*Ilirskoj slovnici*“ određuje u kojim situacijama se javlja besprijedložni instrumental, a u kojima

⁴ „Predlog *s(a)* zahtjeva instrumental kad znači ili društvo, s bratom, sa sestrom; ili način na pitanje kako? S razumom (t.j. razumno) raditi, s uzterpljivostju podnositi.“ (Mažuranić 1866: 148)

⁵ „...moglo bi se brojiti samo pet padanjah u vecbroju, ali radi nadslovka, koj se vekshinom drugi nahodi s' pridstavkom *s'* nego se ima u trechem padanju, mechemo shest.“ (Starčević 1812: 26)

⁶ Instrumental.

⁷ „U shesto padanje dolazi ime samostavno, i dionorics, kada ono *s'* ovim kojim, ili zaimenom dohodech zlamenuje, nacsin na koj, oli orudje, kojim shtogod biva, ili se csini.“ (Starčević 1812: 83)

⁸ O prijedlozima.

⁹ Genitiv.

instrumental s prijedlogom (s/sa)¹⁰ te, također navodi da „Instrumental naliči u mnogoj struci latinskomu Ablativu bez predloga. On se upotrebljuje na pitanje **čim** ili **s kim? Kojim načinom, kojim putem?** – Zovu ga i Sociativom; ali mu to ime pripada samo onda, kad odgovara na pitanje: **s kim?** N.p. **s menom ili sa mnom, s tebom, š njim, s bratom, sa sestrom** itd. I ovo upravo odgovara latinskomu predlogu **cum**, kada društvo označuje.“ (Babukić 1854:171)

Ta raznolikost instrumentalnog značenja i sam njegov oblik (stoji li s prijedlogom ili ne te u kojim značenjima prijedlog mora doći, a u kojim ne dolazi) kroz povijest hrvatskih gramatika pokazuju da se radi o kompleksnom padežnom obliku, pa ne čudi što mnogi izvorni govornici hrvatskog jezika i danas često griješe u uporabi istoga, pogotovo ako još spomenemo dijalektalne govore u kojima često i ne postoji razlika u značenju između prijedložnog i besprijedložnog oblika.¹¹

¹⁰ „Ovaj padež upotrebljuje se na dva načina: 1. Bez predloga na pitanje čim ili čiem? i to a) prosto na pitanje čim ? ili kako ? kad naznačuje orudje, kojim se što tvori, ili način, kojim što biva, n.n. režati ili porožati **nožem**, ... , gledati **očima** b) za glagolji: imenovati, nareći, zvati, nazvati, glasiti, proglasiti, koriti itd., koga čim? c) za glagolji: ravnati, upravljati, vladati, obladati, gospodovati, kraljevati itd., d) na pitanje kuda ili kojim putem? = kojim krajem? n.p. „*putnik kopnom jaše*“, e) prispodabljujućim načinom izpustivši česticu *kao*, n.p. „*Ah, da mi je željnom moći! – ptićom bih se stvorila.*“ f) na pitanje kako? n.p. **korakom, valom, tiekom, skokom, plovom, kradom, sliedom** itd., g) Za označavanje vremena na pitanje kada? pri čemu se može pomisliti da se izpušta predlog *u – ili po – sa* Praeposicionalom (ili Lokativom) ili pridavnik: svaki, svaka, svako, s dotičnim samostavnikom u Genitivu ili Akusativu n.p. **danjom, noćom** (= danju, noćju), **lětom, zimom** (= lěti, zimi), **zorom** (podraniti), **jutrom, večerom, mrakom, neděljom, poneděljnikom, utorkom**, ..., itd., 2. S predlogom i to: a) s predlogom *s* ili *sa* kad znači društvo na pitanje: *s kim?* ili *s čim?* b) S predlozi u obće, koji Instrumental zahtěvaju (*med* (meda, medj, medju), *nad* (nada), *pod* (poda), *pred* (preda), *spram* (sprama), *za*)“ (Babukić 1954:375 – 382)

¹¹ U kajkavskom narječju instrumental sredstva redovito je s prijedlogom *z*. (Lončarić 1996: 121) U čakavskom je narječju prijedlog *s/sa* vrlo frekventan, pa je gotovo opća oznaka instrumentala te ga nalazimo ne samo uz instrumental društva nego i uz instrumental oruđa, kako na području Republike Hrvatske, tako i u Gradišću. (Lisac 2009: 112)

3.2. INSTRUMENTAL U HRVATSKOM STANDARDNOM JEZIKU

U standardnom hrvatskom jeziku instrumental se smatra zavisnim padežom što znači da se njime izriče povezanost njegova značenja, tj. značenja njegove osnove, s drugim riječima u rečenici. Ta povezanost može biti uzročna te je ona važna za razumijevanje rečenice, ali i ne mora, odnosno veza može biti slobodna, kad se pridodaju naknadni podatci ili kontekst. „Uzročna ili unutrašnja veza instrumentalom se izriče kada označava popratne okolnosti, mjesto kojim se što kreće, vrijeme u kojem se što zbiva, sredstvo kojim se što čini itd.“ (Barić i dr. 1997) Prema tradicionalnoj podjeli padeža on je u hrvatskome jeziku posljednji, sedmi, padež, a odgovara na pitanja *s kim?* ili *(s) čim?*

Glavno mu je značenje sredstvo, tj. „označivanje predmeta koji služi za to da se njime ili uz njegovu pomoć obavi kakva radnja.“ (Silić, Pranjković 2005: 234)

Instrumental u hrvatskom standardnom jeziku ima raznoliku rečeničnu službu. Osnovna mu je uloga priložna oznaka sredstva. Usto, blisko mu je i značenje društva, pa često ima i to značenje te se javlja u ulozi priložne oznake društva, koje se u hrvatskom jeziku izražava prijedlogom *s/sa*. U hrvatskim se gramatikama navodi devet različitih situacija u kojima se besprijedložni instrumental može naći. Osim priložne oznake sredstva i društva instrumental ima ulogu daljeg objekta kao i priložne oznake mjesta, vremena, načina, nesročnog atributa, a može imati ulogu imenskog dijela predikata. (Silić, Pranjković 2005)

4. PRIJEDLOŽNI INSTRUMENTAL

„Uz posljednji hrvatski padež, instrumental, dolaze neki od pravih (primarnih) prijedloga“ (Barić 1997: 236)¹²: *nad(a), pod(a), pred(a), s(a), za i među*.

Neki prijedlozi svojim značenjem mogu obuhvatiti više padežnih značenja, ali tada ti prijedlozi imaju posve drugačije značenje. Neki se prijedlozi slažu s dva ili tri padeža, a neki uvijek s istim. Prijedlog *za* slaže se s genitivom [G] (kada odgovara na pitanje kada, tj. označava vrijeme u kojem se što zbiva), akuzativom [A] (kada odgovara na pitanje kamo) i instrumentalom [I] (kada odgovara na pitanje gdje, kuda). Prijedlozi *među, nad, pod i pored* slažu se s A i I (kada odgovara na pitanje gdje, kuda). Prijedlog *s/sa* slaže se s G i I (kada odgovara na pitanje s kim, s čim, kada). (Barić 1997: 279)

4.1. INSTRUMENTAL S PRIJEDLOGOM *s/sa*¹³

Prijedlog *s* mnogo se češće javlja uz instrumental, za razliku od ostalih (*pred, za, nad, pod i među*) koji, izuzevši prijedlog *među*, pomažu odrediti položaj objekata u nekom prostoru – smještenost s prednje, stražnje, gornje ili donje strane. Prijedlog *s* nije prijedlog takve vrste, odnosno, on ne određuje niti

¹² „Pravi su prijedlozi oni koji služe samo kao prijedlozi i njihovo se značenje ne može izvesti ni iz koje druge riječi (*bez, do, iz, k, kod, kroz, među, na, nad, nakon, niz, o, ob, od, oko, osim, po, pod, prama, pred, pri, preko, proti, protiv, protivu, radi, s, spram, suprot, unatoč, u, uz, za, zbog*).“ (Barić 1997: 278)

¹³ Dulji se oblik prijedloga (*sa*) piše u sljedećim situacijama: 1) Ispred oblika osobne zamjenice 1. l. jd. u instrumentalu: *sa mnom*; 2) Ispred riječi koje počinju suglasnicima s, š, z, ž: *sa sestrom, sa šalom, sa zlatom, sa ženom*; 3) Ispred riječi koje počinju suglasničkim skupovima -ks, -ps: *sa Ksenijom, sa psom*; 4) Slobodan je odabir dužeg ili kraćeg oblika prijedloga *s/sa* ispred težih suglasničkih skupova, npr. -čk, -čl, -čr, -kć, -pć: *s/sa čkaljom, s/sa članom, s/sa čredom, s/sa kćeri, s/sa pćelom*; 5) Kad iza prijedloga dolazi umetnuta rečenica: *Upoznao sam se sa – nećete vjerovati – najbržim čovjekom na svijetu*. (Barić, Hudeček 1999: 192) Također, dulji oblik prijedloga može doći i onda ako iza prijedloga slijedi nepromjenjiva riječ, odnosno riječ koja se u rečenici upotrebljava kao da je nepromjenjiva: *Sebičnjaci svaku rečenicu počinju sa ja*. (Težak, Babić 2000: 162)

pomaže pri određivanju položaja objekata u prostoru, već se njegovo značenje može povezati sa značenjem komitativnosti, tj. udruženosti, socijativnosti, prostornog zajedništva predmeta i sl. Takvo je značenje isključivo prostorno uvjetovano što znači da se objekti radnje istovremeno nalaze u nekom prostoru i vremenski i prostorno se preklapaju. Također često su u kontaktu i zajedno obavljaju glagolsku radnju. (Matovac 2016) Tim se prijedložnim instrumentalom može označiti socijativnost, vrijeme, kvalitativnost, sredstvo i način.

Instrumentalom s prijedlogom *s/sa* u hrvatskom standardnom jeziku može se izraziti popriličan broj značenja, za razliku od književnih jezika, kada je podjela značenja bilo puno jasnija, ponajviše u praslavenskom i hrvatskoj redakciji staroslavenskog jezika. Prijedlog *s* upotrebljavao se u socijativnim konstrukcijama, besprijedložni instrumental u pseudosocijativnim i uz kategoriju sredstva. U praslavenskom se jeziku prijedlog *s* upotrebljavao samo kada su dva neovisna sudionika vezana u zajednicu u trenutku vršenja radnje, a kasnije se počeo upotrebljavati i za zajednicu dvaju pojmova u kojoj jedan bliže određuje drugi, odnosno njegov je sastavni dio. Nakon toga upotreba prijedloga *s* proširila se i na pseudosocijativne kategorije, a u današnje vrijeme prijedlog *s* prodire i u kategoriju oruđa ako nije jasno istaknuta povezanost agensa i sredstva. (Ivić 1954)

O poteškoćama uporabe prijedloga *s/sa* uz instrumental svjedoče i brojni jezični savjeti. U suvremenom su hrvatskom jeziku učestaliji prijedložni izrazi s prijedlogom *s* nego besprijedložni, što Stjepan Ivšić (1970) navodi kao utjecaj jezičnog razvoja. Također govori kako u razvoju pojedinih jezika uporaba prijedloga postaje sve češća, ponajviše zbog toga da bi izrazi bili jasniji jer je često besprijedložni padež mogao imati više značenja. Tako se i starija uporaba instrumentala govorima naših krajeva ograničava pa, na primjer, kako je

spomenuto, u kajkavskom narječju (a tako i u slovenskom jeziku) umjesto samoga, besprijedložnog instrumentala često uzima i instrumental s prijedlogom *s* ili *z*. (Ivšić 1970)

4.1.1. Socijativno značenje

Prijedlog *s/sa* najčešći je i najtipičniji instrumentalni prijedlog. Njemu je svojstveno jedno od dvaju glavnih značenja instrumentala, a to je socijativno značenje, značenje društva, udruženosti, prostornog zajedništva predmeta i sl. „Subjekt u nominativu i indirektni objekt u prijedložnom instrumentalu aktivno sudjeluju u istom procesu“ (Belaj, Tanacković Faletar 2014: 489), odnosno, konstrukcija instrumentala s prijedlogom *s/sa* ima socijativno značenje kada se što (kakav predmet ili osoba) nalazi, kreće ili čini što u zajedništvu s kakvim drugim predmetom, osobom ili osobama.

S obzirom na to da prijedlog *s/sa* najčešće upućuje na prostornu bliskost subjekta u nominativu i indirektnog objekta, odnosno na njihovo podudaranje u prostoru i vremenu, blizak je i tzv. prijedlozima blizine¹⁴. Toj skupini prijedloga pripadaju: *uz, kod, kraj, pokraj, pored, blizu, u blizini, bliže, nadomak, nadohvat, nedaleko, nedaleko od, do i pri*, ali se prijedlog *s/sa* razlikuje od ostalih navedenih prijedloga po tome što uspostavlja zajedništvo između subjekta i objekta, tj. povezuje ih u funkcionalnu cjelinu koja djeluje jedinstveno.

¹⁴ Prijedloge blizine možemo odrediti kao one koji eksplicitno označuju prostorni odnos relativne blizine predmeta ako taj odnos u načelu ne implicira kontakt objekta s površinom drugog objekta ni lokaciju objekta u unutrašnjosti drugog objekta niti implicira odnos koji se može opisati kao kontrast ispod-iznad. Oni uspostavljaju odnos opisiv u okvirima relativne blizine dvaju objekata ne referirajući se na njihov oblik ni na njihov točan položaj u odnosu jednog prema drugom kao što to čine prijedlozi *u, na, nad i pod*, ni na njihov matematički točan položaj u odnosu jedan prema drugom kao što izražavaju neki izrazi poput *dva metra od*. (Šarić 2008: 125)

Konstrukcija instrumentala s prijedlogom *s/sa* može se zamijeniti i veznikom *i* pri čemu bi primjer

1: *Majka se s djetetom odselila od seksualnog napasnika...* (VL: 13. studenoga 2019.)

vrlo lako mogli zamijeniti s

1a: **Majka i dijete odselili su se od seksualnog napasnika...*

što ne mijenja temeljno značenje rečenice, a ona je ispravna, i sadržajno i gramatički. Ali, budući da je značenju socijativnosti vrlo važna prostorna i vremenska podudarnost, to nije moguće uvijek primijeniti. Tako primjeri

2: *On je s ocem došao iz Slavenskog Broda.* (VL: 13. studenoga 2019.)

i

2a: **On i otac došli su iz Slavenskog Broda.*

nemaju jednako značenje jer u drugom primjeru radnju nije nužno obavljati istovremeno. U primjeru 2 jasno je da je *on* zajedno s *ocem* došao iz Slavenskog Broda, dok primjer 2a nema takvo značenje. U tom primjeru *on i otac* jedino je izraženo odakle su došli, ali ne i da su došli zajedno, već postoji mogućnost da su došli s nekim vremenskim odmakom. Dakle, razlika je između konstrukcije s prijedlogom *s/sa* i konstrukcije s veznikom *i* u tome što prijedlog *s/sa* upućuje na to da je jedan entitet, trajektor¹⁵, konceptualno istaknutiji od drugoga, dok se

¹⁵ Pojam trajektor (engl. *trajectory*) rabi se u kognitivnoj gramatici kako bi se istaknula relativna profiliranost jednog elementa scenarija u odnosu na druge. Osim konceptualne istaknutosti, trajektoru je često svojstvena i dinamičnost (što je vidljivo iz samog naziva). Langackerov (1987) pojam trajektora odgovara pojmu figure L. Talmyja (2000), koji se također odnosi na konceptualno istaknuti element scenarija, tj. na lik prvoga plana. U primjeru ključevi na stolu ključevi su trajektor, dok je stol orijentir. Ključevi su manji i lakše ih je premjestiti s

veznikom *i* upućuje na ravnopravnost dvaju entiteta, trajektora. (Matovac 2017)
Prema tome, taj bi se primjer mogao prikazati i ovako:

2b: ***On* je došao iz Slavonskog Broda.

i

2c: ***Otac* je došao iz Slavonskog Broda.

4.1.1.1. Socijativ/komitativ

Socijativ postoji kao padež u nekim jezicima i razlikuje se od drugih po tome što je drukčije morfološke strukture od ostalih padeža te ga je kao takvog moguće izraziti prefiksom (u totonačkom jeziku), sufiksom (u finskom jeziku), pa čak i infiksom (u čukčijskom jeziku).¹⁶

U hrvatskoj redakciji starocrkvenoslavenskoga jezika komitativnost se izražavala prijedlogom *s* uz instrumental što je bio i uobičajen način izražavanja komitativnosti, ali uz takav izraz javljaju se i prijedlog *pri* uz lokativ te *u* uz genitiv i lokativ (вЪ). (Vince 2010) U hrvatskome jeziku to je prijedložni potpadež kojime se označuje imenica koja se nalazi, kreće ili čini što u društvu s kakvim drugim predmetom. Takvo je značenje primarno instrumentalnom prijedlogu *s/sa*. (Pranjaković 2001: 26) Npr.:

jednog mjesta na drugo, a zato što su kodirani nominativom i imaju funkciju rečeničnoga subjekta, konceptualno su istaknutiji i na razini označenoga scenarija predstavljaju trajektor, odnosno lik prvoga plana. (Kružić 2010)

¹⁶ Totonaki jezik pripada istoimenoj skupini jezika kojom se služi otp. 280 000 ljudi na području meksičkih saveznih država Veracruz i Puebla te je prihvaćen kao jedan od 63 službenih jezika Meksika. Čukčijski jezik pripada čukčijsko-kamčatskoj skupini jezika kojim se, prema podacima iz 2010., služi otp. 6000 ljudi na području istočne Ruske Federacije, ponajviše u Čukotskom Autonomnom Okrugu. U Europi taj padež postoji u uralskim jezicima poput finskog, estonskog i mađarskog, dok se u drugim indoeuropskim jezicima određuje kao potpadež koji se najčešće označava prijedlozima; npr. u engleskom će se jeziku označavati prijedlogom *with*, u njemačkom *mit*, u francuskom *avec*, portugalskom *com*, španjolskom i talijanskom *con* itd.

3: *Liječnici i sestre pedijatrijske onkologije KBC-a Rebro sa svojim šefom, prof. dr. sc. Ernestom Bilićem.* (VL: 13. studenoga 2019.)

Zajedništvo se može izraziti i lokativnim prijedlogom *pri*. Tada je riječ o udruženosti dvaju predmeta od kojih prvi posjeduje drugi. U pravilu je prvi predmet zapravo osoba ili skupina ljudi. Takve jezične situacije nemaju potpuno značenje zajedništva (društva, udruženosti), već je značenje između socijativnog i posesivnog (označava da nešto pripada onome što znači imenska riječ uz prijedlog), a situacije u kojima nalazimo primjere s lokativnim prijedlogom *pri* rjeđe su od „pravog“ socijativa s prijedložnim (*s/sa*) *instrumentalom* te su često frazeologirane, npr. *biti pri novcu, ostati pri svom mišljenju, biti pri sebi/zdravoj pameti* itd.

Isto tako treba napomenuti da je prijedlog *uz* blizak značenju komitativnosti, ali on se razlikuje od ostalih prijedloga blizine po tome što mu značenje blizine nije prvotno, već ono koje proizlazi iz prvotnog prostornog značenja. Njegovo primarno značenje je kretanje s nižeg na viši položaj, a to značenje motivira nastanak značenja neposredne blizine. U konstrukcijama u kojima se javlja prijedlog *uz* s glagolima *biti* ili *stajati* moglo bi se govoriti o zasebnom značenju podupiranja ili podrške. Takvo značenje, kao i socijativnost ili komitativnost, proizlazi iz kocepta blizine i kontakta jer subjekt svojom blizinom pokušava pomoći živom objektu da izdrži kakve utjecaje vanjskih sila. Pa tako npr.:

4: *Ja sam uz tebe.*

upućuje na uzajamnu emocionalnu bliskost, što je opet moguće povezati sa socijativnošću.

4.1.2. Vremensko značenje

Prijedložnim izrazima može se izreći velik broj vremenskih podznačenja. Ivo Pranjković (2001:14) navodi šesnaest različitih podznačenja, ali je instrumentalnim prijedložnim izrazima moguće označiti četiri – istovremenost, prijevremenost te socijalna i prostorna temporalnost. On navodi i socijativnu temporalnost kao jedno od vremenskih prijedložnih podznačenja te ju objašnjava kao događaj koji se odvija zajedno s vremenskim odsječkom označenim vremenskim lokalizatorom. (Pranjković 2001:17) Prijedlozi koji dolaze s vremenskim instrumentalom su *s*, *pod*, *pred* i *za*. Iako se u literaturi navodi socijativno značenje kao osnovno značenje prijedloga *s*, tj. značenje društva ili udruženosti, o takvom se odnosu društva ne bi moglo govoriti bez prisutnosti dvaju predmeta na istome mjestu i u isto vrijeme.

Do pojave prijedložne skupine *s* + instrumental sa značenjem vremena došlo je zbog redukcije različitih komponenata socijativnoga odnosa od kojih je jedna značenje vremenskoga paralelizma. (Ivić 1954)

Treba naglasiti da je prisutan i odnos uzročnosti ili uzročno-posljedični odnos kojim se može označavati i poseban tip vremenskoga značenja, kojemu je svojstvena i nijansa socijativnost, bliska istodobnosti.

5: *Računa se da bi s početkom nabave eskadrile borbenih zrakoplova i još jednom kvalitetnijom, a planiranom nabavom, primjerice 60-ak američkih oklopljenih vozila...* (VL: 14. studenoga 2019.)

6: *S današnjim danom na javno savjetovanje idu Nacrt prijedloga Zakona o...* (VL: 14. studenoga 2019.)

7: *Suigračima se pridružio Borna Ćorić koji je zbog povišene temperature u Španjolsku stigao s danom zakašnjenja.* (VL: 15. studenoga 2019.)

Učestalost veze prijedloga *s* uz instrumental imenice *vrijeme* rezultirala frazeologiziranošću te se izrazu *s vremenom* pripisuje načinsko značenje *postupno, malo pomalo*. (Menac 2003:682)

8: *Takve priče s godinama su dosta izgubile na važnosti...*

(VL: 23. lipnja 2021.)

Izrazi vremensko-socijativnoga značenja označuju da se vrijeme događanja odvija zajedno s vremenom označenim instrumentalom, a ta se istodobnost naglašuje uporabom priloga *istodobno (istovremeno)* te se time ukida višeznačnost. Vremensko-socijativno značenje obilježje je i besprijedložnog instrumentala te dolazi do usporednosti besprijedložnih i prijedložnih izraza.

4.1.3. Značenje kakvoće (kvalitativni instrumental)

Često se instrumental s prijedlogom *s/sa* nalazi i u atributnoj službi, u kojoj označuje kakvoću predmeta, zbog čega se još i naziva kvalitativnim instrumentalom, npr.:

9: *Prodajem grilje komplet s okovima 6kom različitih dimenzija.* (VL:13.studenoga 2019.)

10: *Prodajem sobna vrata 70x205cm sa štokom, bukva.* (VL: 13. studenoga 2019.)

11: *...poput šilterice s krilima Francesca Ballestrazzija.* (VL: 14. studenoga 2019.)

12: *Očekuju se jaki pljuskovi s grmljavinom.* (VL: 14. studenoga 2019.)

13: *Jedan je to od najfotografiranih kutaka zagrebačkog Adventa s pogledom na katedralu.* (VL: 13. studenoga 2019.)

Raguž (1997) navodi kako su izrazi u tim situacijama u opreci atributnim značenjima u konstrukciji s prijedlogom *bez* + G, npr.:

9a: **Prodajem grilje komplet bez okova 6kom različitih dimenzija.*

10a: **Prodajem sobna vrata 70x205cm bez štoka, bukva.*

11a: **...poput šilterice bez krila Francesca Ballestrazzija.*

12a: **Očekuju se jaki pljuskovi bez grmljavine.*

13a: * *...kutaka zagrebačkog Adventa bez pogleda na katedralu.*

Ipak nije moguće u svakoj situaciji zamijeniti konstrukciju *s* + instrumental konstrukcijom *bez* + genitiv kako bi se izrazilo suprotno značenje. To je moguće samo u slučajevima u kojima su subjekt i objekt međusobno neovisni, dok nije moguće u situacijama u kojima se jedan ne može konceptualizirati bez drugog, npr.:

14: *Trajno ustupam grob s tri grobna mjesta...* (VL: 13. studenoga 2019.)

14a: **Trajno ustupam grob bez tri grobna mjesta...*

ili 14b: **Trajno ustupam grob bez grobnog mjesta...*

4.1.4. Značenje sredstva

Takav instrumental označava da kakav predmet može služiti kao sredstvo za obavljanje određene radnje koji se uglavnom izražava besprijedložnim instrumentalom, ali moguće je izraziti ga i konstrukcijom instrumentala s prijedlogom *s/sa*. Isto tako tom je konstrukcijom moguće iznijeti i izraze koji stoje uz indeklinabilne sastavnice, npr. glavnim brojevima, količinskim prilozima i sl.

4.1.4.1. Sredstvo za obavljanje radnje

Nešto je drukčije značenje onda kad imenica u instrumentalu vrši funkciju sredstva za obavljanje kakve radnje. Tada se socijativnom značenju pridružuje i značenje sredstva. Takav instrumental Ivić (1954) naziva pseudosocijativom¹⁷, odnosno nepravim socijativom, a Brač (2018) govori o prijelaznoj kategoriji¹⁸ jer sadrži elemente više značenja. Razlika je između socijativnog značenja i značenja sredstva u tome što kod socijativnog značenja subjekt u nominativu i indirektni objekt zajedno sudjeluju u obavljanju kakve radnje te su oboje svjesni obavljanja te radnje jer imaju obilježje živosti¹⁹. Kod značenja sredstva oni također zajedno sudjeluju u obavljanju radnje, ali tada objekt nema obilježje

¹⁷ Pseudosocijativ razlikuje od socijativa po tome što se njime izražava kakva karakteristika glavnoga aktanta. Dijeli ga na pratilački instrumental, koji otkriva okolnosti pod kojima se vrši radnja (npr. zadržati s teškom mukom), instrumental karakteristične pojedinosti, koji obilježava dio tijela agensa dok vrši radnju (npr. djevojka s plavim očima) i instrumental sastavnoga dijela, koji obilježava predmet koji je s drugim predmetom u odnosu cjeline i dijela (npr. ploča s natpisom). (Ivić 1954)

¹⁸ Katkad je teško razgraničiti je li u pitanju načinska ili pseudosocijativna interpretacija. Stoga ćemo zaključiti da ima zajedničke značenjske komponente i sa socijativom i s načinom i može se smatrati prijelaznom kategorijom. Ako se socijativ odredi isključivo kao živi sudionik, tada je riječ o načinskoj interpretaciji. (Brač 2018: 15)

¹⁹ Koncept živosti iznimno je važan za određivanje socijativnog značenja, što se očituje i u gramatikalizacijskim osnovama jezičnih jedinica koji ma se to značenje u nekim jezicima i označava. (Matovac 2016)

živosti te, samim time što nije živ, ne može biti svjestan pri obavljanju kakve radnje.

15: *Devet je mjeseci proveo na sunjskom bojištu, s puškom u ruci.*

(VL: 13. studenoga 2019.)

16: *S primanjima koja imaju mogu bez problema plaćati podstanarstvo.*

(VL: 14. studenoga 2019.)

17: *Umjesto puhanja svjećica na rođendanskoj torti, skakat će s padobranom.*

(VL: 23. lipnja 2021.)

18: *Sam Kendricks u skoku s motkom doživio je jedan od rijetkih poraza.*

(VL: 23. lipnja 2021.)

U primjerima 15 i 16 instrumental se može zamijeniti i konstrukcijom *uz* + A a da se ne promijeni značenje rečenice, npr.:

15a: **Devet je mjeseci proveo na sunjskom bojištu uz pušku.*

16a: **Uz primanja koja imaju mogu bez problema plaćati podstanarstvo.*

4.1.4.2. Instrumentaliziranje nesklonjivih riječi

Prijedlog *s/sa* može instrumentalizirati nesklonjive riječi (npr. glavne brojeve, količinske priloge) te takav instrumental ima značenje sredstva, npr.:

19: *Predsjednik uprave CA nagradio je Ivanku Čandrlić s dvije besplatne karte poslovnog razreda za jedno od europskih odredišta po izboru putnika.*

(VL: 13. studenoga 2019.)

20: *Poznato je da je Vrančić baratao s **nekoliko** jezika.*

(VL: 14. studenoga 2019.)

21: *Radimo isključivo s opremom francuske tvrtke Blachere Illumination koje se s **više od 40 godina** radnog iskustva pozicionirala na mjesto lidera u proizvodnji LED svjetlosnih ukrasa.* (VL: 13. studenoga 2019.)

22: *A loše je bilo puno toga jer su pobjeđeni s **4:0**.* (VL: 13. studenoga 2019.)

23: *Sabor je jučer sa **77 glasova za** usvojio izmjene Zakona o državnim blagdanima...* (VL: 15. studenoga 2019)

4.1.5. Instrumental s prijedlogom s/sa kao dopuna

Instrumental u ovakvom obliku, s prijedlogom *s/sa*, osim što ima mnogo različitih značenja on kao takav dolazi i uz određene glagole, ali i dolazi uz neke sintaktičke konstrukcije te je zbog toga odvojen od ostalih značenja.

4.1.5.1. Dopuna glagolima

Instrumental s prijedlogom *s/sa* dolazi i kao dopuna ili dodatak uz neke glagole kao što su *početi, nastaviti, završiti, igrati, raditi* itd. (Silić, Pranjković 2005: 237)

24: *2017. godine nova školska godina počela je s **prosječnim primanjima** od 6859 kn.*

(VL: 13. studenoga 2019.)

25: *Reprezentativci su osnovali svoju zakladu i oni nastavljaju s **radom**.*

(VL: 13. studenoga 2019.)

26: *Treba nastaviti s istraživanjima nafte i plina...* (VL: 14. studenoga 2019.)

27: *Mislim da ću i dalje igrati s dešnjakom na mjestu desnog vanjskog pucača...*

(VL: 13. studenoga 2019.)

U primjerima 25 i 26 instrumental se može zamijeniti glagolom u infinitivu, pri čemu se značenje rečenice, ili iskaza, neće promijeniti:

25a: **...nastavljaju raditi.*

ili

26a: **Treba nastaviti istraživati...*

4.1.5.2. Dopuna nekim konstrukcijama

Vrlo često govornici hrvatskoga jezika pogrešno upotrebljavaju neke sintaktičke konstrukcije u kojima bi trebala biti konstrukcija s prijedlogom *s/sa*. Jedna je od tih konstrukcija *biti u vezi s* ili *povezano je s*. Izraz *u vezi u* hrvatskome standardnom jeziku ima dopunu u instrumentalu, npr.:

27: *...slabljenje veza sa središnjom vlasti.* (VL: 14. studenoga 2019.)

28: *...a i danas ga je teško povezati s trenutnim pobunama u Boliviji.*

(VL: 14. studenoga 2019.)

29: *...riječ je o nečemu izravno povezano sa zrakoplovstvom i zrakoplovima.*

(VL: 14. studenoga 2019.)

dok ga prosječni govornici katkada izražavaju uz genitiv ili tvore pogrešnu konstrukciju *vezano uz + A* (npr. *vezano uz to – u vezi s tim*), ali u korpusu istraživanja nije pronađen nijedan primjer pogrešne upotrebe te konstrukcije.

Isto tako, hrvatski jezični savjetnici navode da ne bismo smjeli upotrebljavati konstrukciju *obzirom na to*, već uz tu konstrukciju treba doći prijedlog *s – s obzirom na to*. „Također je pogrešna i veza veznika *da s* prijedložnim izrazom (*s*) *obzirom* pa se taj izraz treba povezivati izravno s dodatkom *na to*.“ (Jonke 2005:85) Tako je konstrukcija (*s*) *obzirom da* pogrešna te umjesto takve konstrukcije ona treba izgledati *s obzirom na to da* ili *s obzirom na to što*, npr.:

30: ...*s obzirom na to da ih je dvanaest*. (VL: 13. studenoga 2019.)

31: ...*i imao je što za reći s obzirom na sve što je napravio...*

(VL: 13. studenoga 2019.)

32: *S obzirom na to da su policija i vatrogasci morali provaliti u stan...*

(VL: 14. studenoga 2019.)

Valja istaknuti da u našem korpusu nije bilo primjera pogrešne uporabe te konstrukcije.

Što se tiče ove jezične konstrukcije, može se napraviti usporedba s kvalitativnim instrumentalom. Dakako, ovdje nije riječ o atributnoj službi, već nam je ta veznička konstrukcija neizostavan dio zavisne rečenice. Isto kao i kod određivanja kvalitativnog instrumentala i ovoj konstrukciji u opreci stoji konstrukcija *bez + G*, npr.:

30a: *...*bez obzira na to što ih je dvanaest*.

31a: **...bez obzira na sve što je napravio...*

32a: **...bez obzira na to što su policija i vatrogasci morali provaliti u stan...*

Potrebno je još spomenuti i vezničku konstrukciju *s tim da* u službi konektora, kojoj je prijedlog *s* također član, npr.:

33: *...s tim da prof. Uzelac više nije mogao biti kandidat.*

(VL: 24. lipnja 2021.)

34. *Od 2010. bio je ad hoc sudac ESLJP-a, s tim da mu je 2019. bio obnovljen mandat.* (VL: 24. lipnja 2021.)

Ta se konstrukcija može zamijeniti i drugim vezničkim konstrukcijama koji imaju značenje pribrojnog, odnosno aditivnog konektora, npr. *uz to, osim toga, pored toga* i sl.:

33a: *...uz to prof. Uzelac više nije mogao biti kandidat.*

33b: *...osim toga prof. Uzelac više nije mogao biti kandidat.*

34a: *Od 2010. bio je ad hoc sudac ESLJP-a, uz to mu je 2019. bio obnovljen mandat.*

34b: *Od 2010. bio je ad hoc sudac ESLJP-a, pored toga mu je 2019. bio obnovljen mandat.*

4.1.6. Značenje načina

Instrumentalom s prijedlogom *s/sa* često se izriče i način na koji se radnja vrši ili nekakve popratne okolnosti. Također mogu označavati neki osjećaj ili raspoloženje koje prati vršitelja radnje i tako je načinski određuje, npr.:

35: ...*a sad sa sigurnošću* možemo reći da su gotovo sve karte rasprodane. (VL: 13. studenoga 2019.)

36: ...*obratite nam se s povjerenjem*. (VL: 13. studenoga 2019.)

37: ...*sa zadovoljstvom* mogu najaviti kako će se ona do kraja godine naći u redovnom radu. (VL: 14. studenoga 2019.)

38: ...*i on je s gnušanjem i rezignacijom* odbacio da ima bilo kakve veze s tim. (VL: 14. studenoga 2019.)

39: *S velikom tugom* opraštamo se od Lustiga. (VL: 15. studenoga 2019.)

Važno je reći da se ovdje osjećaji ili raspoloženja odnose na vršitelja radnje, oni ga pobliže opisuju, odnosno govore nam u kakvom je stanju subjekt iskaza ili rečenice, npr.:

35a: *...*sigurno* možemo reći da su gotovo sve karte rasprodane.

36a: *...*imajte povjerenje* kada nam se obraćate.

37a: *...*zadovoljan* mogu najaviti...

38a: *...*imao je osjećaj gnušanja i rezignacije* kada je odbacio...

39a: *...*tužni se* opraštamo od Lustiga.

Dakako, ti su osjećaji prisutni dok radnja traje, ali oni ne sudjeluju aktivno u radnji, pa se po tome razlikuju od socijativa. Isto tako taj instrumental načinskog značenja u službi je predikatnog proširka. Imenski predikatni proširak najčešće ima oblik neodređenog pridjeva koji je sročan, sa subjektom ili objektom. Takav predikatni proširak naziva se predikatnim atributom, jer se uvodi po predikatu i postaje njegov dio. (Silić, Pranjković 2005.)

5. ZAKLJUČAK

Već u prvim pokušajima opisa značenja instrumentala vidljivo je da je riječ o vrlo složenom i slojevitom padežu, a to se može zaključiti zbog navođenja različitih oblika i značenja instrumentala u prvoj gramatici hrvatskoga jezika Bartola Kašića. Kroz povijest gramatika hrvatskoga jezika jedino je uz instrumental postavljena višeznačnost, odnosno jedino je prijevod tog padeža imao više značenja, a instrumental je uvijek mogao, ali ne i morao, stajati uz određene prijedloge. Time su se njegova pravilna uporaba (treba li i kada stajati uz prijedlog), ali i značenje često komplicirali te su objašnjenja i definicije odstupale od gramatike do gramatike. Osim toga, prema hrvatskom čestotnom rječniku (Moguš 1999) prijedlog *s/sa* jedan je od najčešćih prijedloga hrvatskoga jezika, a uz instrumental se javlja mnogo češće od ostalih koji, izuzev prijedloga među, uglavnom pomažu pri određivanju položaja objekata u nekom prostoru dok se značenje prijedloga *s/sa* može povezati sa značenjem komitativnosti, tj. udruženosti, socijativnosti, prostornog zajedništva predmeta i sl. Uz to, prijedlog *s/sa* osim funkcije društva, može imati i funkciju sredstva, vremena, kakvoće te načina, ali može imati i funkciju dopune određenim glagolima ili sintaktičkim konstrukcijama, pa i funkciju instrumentaliziranja nesklonjivih riječi. Na kraju valja reći da i danas postoje različite gramatike s različitim stajalištima autora o istim temama, a to ne samo da otežava razumijevanje padeža nego i njihovu upotrebu u svakodnevnom jeziku.

6. LITERATURA

1. Babukić, Vjekoslav (1854). Ilirska slovnica. Zagreb: Berzotiskom nar. tiskarnice Dra. Ljudevita Gaja.
2. Barić, Eugenija i dr. (1997). Hrvatska gramatika. Zagreb: Školska knjiga.
3. Barić, Eugenija, Hudeček, Lana i dr. (1999). Hrvatski jezični savjetnik. Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje. Zagreb: Pergamena: Školske novine.
4. Belaj, Branimir i Tanacković Faletar, Goran (2014). Kognitivna gramatika hrvatskoga jezika. Imenska sintagma i sintaksa padeža. Zagreb: Disput.
5. Brač, Ivana (2018). Instrumental u hrvatskom jeziku. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.
6. Brač, Ivana (2018). Prijedložna skupina *s* + instrumental u hrvatskom jeziku. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.
7. Ivić, Milka (1954). Značenja srpskohrvatskog instrumentala i njihov razvoj. Beograd: Srpska akademija nauka.
8. Ivšić, Stjepan (1970). Slavenska poredbena gramatika. Zagreb: Školska knjiga.
9. Jonke, Ljudevit (2005). O hrvatskome jeziku. Zagreb: Pergamena.
10. Kašić, Bartol (1604). Institutionum linguae Illyricae libri duo. Romae: apud Aloysium Zannettum.
11. Kašić, Bartol (2005). Osnove hrvatskoga jezika = Institutiones linguae Illyricae/ Bartul Kašić (Bartholomaeus Cassius); priredio, na hrvatski jezik preveo i komentarima popratio Zvonko Pandžić. Zagreb: Naklada Tusculum.
12. Kružić, Barbara, Marija Lovrić i Tea Maksimović (2010). Kratki pojmovnik kognitivne lingvistike. Studentski jezikoslovni časopis.

- 13.Lisac, Josip (2009). Hrvatska dijalektologija 2. – Čakavsko narječje. Zagreb: Golden marketing-Tehnička knjiga.
- 14.Lončarić, Mijo (1996). Kajkavsko narječje. Zagreb: Školska knjiga.
- 15.Matovac, Darko (2016). Prijedlozi u hrvatskome jeziku. Značenje, prostorni odnosi i konceptualizacija. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.
- 16.Mažuranić, Antun (1866). Slovnica hèrvatska za gimnazije i realne škole. Zagreb.
- 17.Menac, Antica; Željka Fink-Arsovski; Radomir Venturin (2003). Hrvatski frazeološki rječnik. Zagreb: Naklada Ljevak.
- 18.Moguš, Milan (1999.). Hrvatski čestotni rječnik. Zagreb: Zavod za lingvistiku Filozofskog fakulteta Sveučilišta: Školska knjiga.
- 19.Pranjković, Ivo (2001). Druga hrvatska skladnja. Sintaktičke rasprave. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.
- 20.Raguž, Dragutin (1997). Praktična hrvatska gramatika. Zagreb: Medicinska naklada.
- 21.Silić, Josip i Ivo Pranjković (2005). Gramatika hrvatskoga jezika za gimnazije i visoka učilišta. Zagreb: Školska knjiga.
- 22.Starčević, Šime (2002). Nova ricsoslovica iliricska: vojnicskoj mladosti krajicsnoj poklonjena / trdom i nastojanjem Shime Starcsevicha (1812) u Tarstu: Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.
- 23.Šarić, Ljiljana (2008). Spatial concepts in Slavic: a cognitive linguistic study prepositions and cases. Weisbaden: Otto Harrassowitz Verlag.
- 24.Težak, Stjepko, Babić, Stjepan, (2000). Gramatika hrvatskoga jezika. Zagreb: Školska knjiga.
- 25.Vince, Jasna (2010). Prostorni prijedložni izrazi u hrvatskom crkvenoslavenskom jeziku. SLOVO 60: 791-826.

Internetski izvori:

1. <https://elalliance.org/languages/meso-america/totonac/>
2. <https://www.britannica.com/topic/Totonacan-languages>
3. <http://www.native-languages.org/totonac.htm>
4. <http://chukchi.efenstor.net>
5. http://dbpedia.org/page/Chukchi_language

7. SAŽETAK I KLJUČNE RIJEČI

Velik broj oblika i značenja instrumentala često dovodi do pogrešaka u svakodnevnoj komunikaciji te se upotrebljava i kada je normom propisano drugačije, što se pogotovo odnosi na instrumental s prijedlogom *s/sa*. Instrumental se kao padež spominje još u prvoj hrvatskoj gramatici, „*Institutiones linguae illyricae*“ Bartola Kašića (1604). Glavno mu je značenje sredstvo, odnosno on označava predmete koji služe za to da se njima ili uz njihovu pomoć obavi kakva radnja te se uglavnom izražava besprijedložnim instrumentalom, ali moguće je izraziti ga i konstrukcijom instrumentala s prijedlogom *s/sa*. Isto tako, tom je konstrukcijom moguće iznijeti i izraze koji stoje uz indeklinabilne sastavnice, npr. glavnim brojevima, količinskim prilozima i sl. Prijedlog *s/sa* mnogo se češće javlja uz instrumental, za razliku od ostalih (*pred, za, nad, pod i među*) koji, uglavnom, određuju položaj objekata u prostoru. Prijedlog *s/sa* nije prijedlog takve vrste, odnosno, on ne određuje niti pomaže pri određivanju položaja objekata u prostoru, već se njegovo značenje može povezati sa značenjem komitativnosti, tj. socijativnosti. Ipak, tim se prijedložnim instrumentalom može označiti socijativnost, vrijeme, kvalitativnost, sredstvo i način. Osim socijativnosti, prijedložnim se izrazima može izreći i velik broj vremenskih podznačenja, a često se instrumental s prijedlogom *s/sa* nalazi i u atributnoj službi, u kojoj označuje kakvoću predmeta, zbog čega se još i naziva kvalitativnim instrumentalom. Instrumental s prijedlogom *s/sa* ima mnogo različitih značenja, dolazi uz određene glagole, ali i uz neke sintaktičke konstrukcije te je zbog toga odvojen od ostalih značenja. Njime se izriče i način na koji se radnja vrši ili kakve popratne okolnosti.

Ključne riječi: instrumental, prijedlog *s*, socijativ, višeznačnost.

8. NASLOV I KLJUČNE RIJEČI NA ENGLISKOM JEZIKU

TITLE: *SYNTACTIC FUNCTIONS OF INSTRUMENTAL CASE WITH PROPOSITION S/SA.*

KEY WORDS: instrumental case, proposition *s/sa (with)*, sociativ case, ambiguity.